

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi56.565>Скоролітня А. І.,
orcid.org/0000-0003-4142-0944**ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ: ДЕФІНІТИВНИЙ АНАЛІЗ**

Статтю присвячено дослідженню теоретичних основ інноваційної компетентності сучасних фахівців педагогічної галузі.

У статті висвітлено поняття «інноваційна компетентність» в умовах реформування української освіти, модернізації професійної компетентності педагога сучасного закладу освіти з позиції здатності якісно розв'язувати завдання; узагальнення відповідних знань, умінь, досвіду діяльності, професійних якостей, що передбачає наявність інноваційного сприйняття, утворення нововведень, єдність критичного мислення, творчої уяви, мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, усвідомлення власного досвіду; здатність до рефлексії, уміння побачити нове у відносно сталому та запропонувати принципово нове вирішення проблеми.

Звернено увагу, з одного боку, на розуміння інноваційної діяльності як новоутворення, що виникає на основі різноманітних ініціатив і нововведень; з іншого – інноваційна діяльність інтерпретована як процес створення, упровадження й поширення в освітній практиці нових ідей, способів, педагогічних та управлінських технологій. На основі зіставлення різних підходів, у розрізі педагогічної діяльності авторка постулює розуміння інноваційної компетентності як системної характеристики педагогів, що відображає рівень їхньої новітньої та професійної підготовки, освітню практику й особистісну демократичну позицію.

Сутність інноваційної компетентності педагога розкрито через аналіз її структури як сукупності взаємопов'язаних, взаємозумовлених та взаємодоповнювальних компонентів – проєктивного, когнітивного, креативного, технологічного та регулятивного. Усі компоненти взаємопов'язані між собою та зумовлюють формування інноваційної компетентності майбутнього вчителя.

Інтегративне особистісне утворення визначає здатність учителя якісно розв'язувати завдання педагогічної діяльності на базі педагогічної інноватики через синтез необхідних знань, умінь, досвіду діяльності за умови сформованості відповідних професійних якостей.

Ключові слова: інновації, компетентність, інноваційна діяльність, інноваційна компетентність, компоненти інноваційної компетентності.

Постановка проблеми. В умовах реформування в Україні системи освіти, створення нової якісної фундаментальної парадигми надзвичайного значення набуває оновлення державних стандартів та модернізація змісту освіти. Події нинішнього часу нам диктують нові умови життя, розвитку та навчання. Тому сучасному педагогу потрібно постійно бути в епіцентрі подій, володіти інноваційними, новітніми технологіями навчання, розуміти важливість навичок XXI століття для формування інноватора, особистості, патріота та лідера, як це зазначено у Концепції нової української школи [8].

Зважаючи на це, значною проблемою є розроблення певних теоретичних основ щодо створення педагогічних нововведень і підготовки вчителя до свідомого вибору, апробації, адаптації, а також упровадження інновацій в освітній процес школи.

Аналіз досліджень. Огляд літератури свідчить про чималу увагу вітчизняних і зарубіжних дослідників до питань новацій, формування інноваційних компетентностей, які є ваговою складовою педагогічної майстерності вчителя сьогодення.

В Україні базою дослідження питань формування інноваційної компетентності вчителя є роботи таких науковців, як А. Верлань, Р. Гуревич, А. Гуржій, Ю. Дорошенко,

Л. Захарова, М. Кадемія, М. Козяр, В. Кухаренко, Ю. Машбиць, Б. Шунечич, А. Литвин, І. Підласий, Л. Шевченко, О. Спірін, О. Ярошинська та інші. Значну зацікавленість у цьому контексті становлять праці зарубіжних авторів, а саме І. Кежковської, Р. Нортона, Ю. Маргуліса, Є. Полат, Б. Скіннера, І. Роберт, Є. Толмана, Дж. Хартлі, Є. Торндайка. Закони і принципи інноваційних педагогічних процесів, репрезентовані в роботах В. Беґея, І. Дичківської, В. Маслова та ін., значною мірою висвітлюють конкретноісторичну ситуацію розвитку сучасної освіти, зумовлюють неперервність і спрямованість процесів створення, упровадження, поширення педагогічних інновацій на розвиток і модернізацію психолого-педагогічної теорії та практики [6].

Проаналізувавши літературу можна зробити висновок, що інноваційну компетентність педагога потрібно розглядати як важливий елемент особистості, без якої не можна ефективно здійснювати свою професійну діяльність в умовах безупинної трансформації та глобалізації суспільства. Різноманіття підходів у трактуванні поняття інноваційної компетентності повною мірою розкривають структурні компоненти і зміст цього феномену, що дає змогу визначити специфіку інноваційної компетентності та потребу її ефективної реалізації в базових характеристиках сучасного педагога [4].

Метою статті є з'ясування змісту поняття інноваційної компетентності сучасного вчителя, опираючись на поняття компетентності та інновації, визначення компонентів інноваційної компетентності та застосування їх в освітньому процесі сьогочасного закладу освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для того щоб зрозуміти поняття інноваційної компетентності, постає питання визначення поняття компетентності та інновації. Окремо виділимо визначення поняття компетентності відповідно до Закону України «Про освіту» (стаття 1), за яким «Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, поглядів, способів мислення, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [10]. Аналогічне тлумачення наведено і в Концепції Нової української школи [8].

Т. Вороніна трактує поняття компетентності як здатність людини глибоко й адекватно розуміти реальність, правильно оцінювати ситуацію, в якій доводиться діяти, та правильно застосовувати свої знання. По суті компетентність – це здатність людини вирішувати свої проблеми [2, с. 17].

Компетентність (від лат. *competentis* – «відповідний, належний») згідно зі словником іншомовних слів означає обізнаність, поінформованість, авторитетність [11, с. 282]. Компетентна в певній сфері людина має відповідні здібності та знання, що дозволяють їй аргументовано розмірковувати про цю сферу та ефективно діяти у ній.

Компетентність певного фахівця демонструє те, чого він досягнув, характеризує міру опанування компетенції й визначається здатністю вирішувати завдання, які запропоновані певною соціальною роллю [7, с. 101]. Компетентність – це динамічна комбінація вмінь, знань, способів мислення, практичних навичок, морально-етичних цінностей, світоглядних, професійних і громадянських якостей, яка визначає здатність людини успішно виконувати професійну та подальшу навчальну діяльність, є результатом навчання на відповідному рівні вищої освіти [1, с. 409].

Л. Філатова вважає, що компетентність об'єднує в собі інтелектуальну та навичкову складові освіти; а саме поняття компетентності включає не лише операційно-технологічну, когнітивну складову, а ще й мотиваційну, поведінкову, соціальну та естетичну; компетентність включає саме результати навчання (уміння та знання), ціннісні орієнтації, звички та ін.; компетентність означає здатність застосовувати отримані знання, досвід, уміння, способи поведінки в конкретних ситуаціях; у понятті компетентності взята за основу ідеологія інтерпретації змісту освіти згідно з чинним стандартом [12, с. 10].

Особливого значення в нашому дослідженні набуває виокремлення інноваційної компетентності.

Спочатку слід зрозуміти значення поняття «інновація». Слово має латинське походження та в перекладі означає нововведення, зміну, оновлення, новий підхід, а також створення якісно нового. Інколи інновацією називають використання вже відомого з незначними змінами. Інновації є предметом своєрідної діяльності людини, яка не є задоволена традиційними методами, умовами, способами та прагне не тільки новизни змісту в реалізації своїх старань, а передусім якісних, нових результатів [3, с. 9].

Інновації стосуються оновлення змісту навчання, осучаснення форм і методів освітньої діяльності, організації групової та колективної форм роботи, упровадження нових наукових підходів у освітній процес. Інновації найчастіше виникають у результаті наукових досліджень та інноваційного педагогічного досвіду [9, с. 192].

У статті 1 Закону України «Про інноваційну діяльність» категорія інноваційної діяльності потрактовується як діяльність, яка спрямована на використання та комерціалізацію результатів наукових досліджень, розробок, а також зумовлює випуск нових конкурентоздатних товарів і послуг на ринок [5].

Поняття «компетентність» та «інноваційна діяльність» у джерелах трактуються по-різному. Одні науковці визначають як новоутворення, що виникають на основі багатоманітних нововведень та ініціатив, інші – як процес створення, впровадження та поширення в освітній практиці нових способів, ідей, педагогічних й управлінських технологій. Однак сутність поняття у всіх визначеннях одна. Вона полягає в тому, що інноваційна компетентність є системною характеристикою педагога, відображає рівень його новітньої та професійної підготовки, особистісну демократичну позицію і освітню практику [6].

У своїй роботі «Структура інноваційної компетентності викладача закладу вищої освіти» І. Данченко та В. Тюріна визначили компоненти інноваційної компетентності [13, с. 74]. Важливою є думка авторок, що, проаналізувавши визначення інноваційної компетентності педагога, можна відобразити її структуру як сукупність взаємопов'язаних, взаємодоповнювальних та взаємозумовлених компонентів, а саме: проєктивного, когнітивного, технологічного, креативного та регулятивного.

Задля формування цілісного уявлення про зміст й технології процесу формування, розвитку інноваційної компетентності педагога та для розуміння того, як та за яких умов забезпечується їх становлення, розглянемо вищезгадані компоненти детальніше [13, с. 75].

Проєктивний компонент визначається через здатність педагога прогнозувати результати, процеси, умови та перспективи розвитку особистості студента (слухача, курсанта) на інноваційному рівні. Цей компонент наділений певними параметрами оновлення навчання; оригінальним поєднанням, зокрема й нетрадиційних, засобів навчання; передбачення ефективних та небажаних аспектів освітнього процесу. Головними його ознаками є такі: вміння планувати нові програми актуалізації й розвитку здібностей студентів, а також уміння прогнозувати оновлені параметри впливу та взаємодії зі студентами.

Когнітивний компонент вміщує сукупність науково-практичних знань про специфіку, сутність й особливості педагогічної інновації; містить пізнавальні складові інноваційної діяльності педагога й забезпечує її. Показники сформованості когнітивного компонента: володіння знаннями про теоретичні, методологічні засади теорії педагогічної інновації та системою оригінальних інтелектуальних операцій.

Креативний компонент виявляється через здатність педагога оригінально, нестандартно, по-новому сприймати та організовувати освітній процес; вміщує параметри творчого перетворення, неусталеності сприймання. Показники цього компонента такі: чутливість до наявних проблем педагогічної діяльності та вміння продукувати різноманітні рішення.

Технологічний компонент у структурі інноваційної компетентності характеризує здатність педагога розробляти, упроваджувати традиційні й інноваційні прийоми, способи і творчо їх перетворювати, а також вибудовувати алгоритм інноваційної діяльності. До передових показників належать такі: уміння поєднувати та ефективно застосовувати традиційні та інноваційні способи навчання, уміння розробляти, організувати й здійснювати педагогічний експеримент.

Регулятивний компонент містить у собі елементи упорядкування, контролю, корекції процесу інноваційної діяльності та управління своїми емоціями, почуттями. Призначенням цього компонента є відстежувати ефективність та результативність освітнього процесу. Його показники: уміння керувати інноваційними процесами та здатність до самоорганізації.

Як бачимо, всі компоненти взаємопов'язані між собою та зумовлюють формування інноваційної компетентності майбутнього вчителя.

Висновки. Отже, інноваційна компетентність учителя є необхідною умовою якісної педагогічної освіти, оскільки забезпечує цілісну реалізацію необхідної програми педагогічної підготовки, спрямована на задоволення попиту на якісну педагогічну освіту, забезпечує формування необхідних компетенцій і розвиток особистості учнів, сприяє розвитку системи педагогічної освіти.

Як перспективу подальших досліджень такого напрямку можна зазначити вивчення технологічних підходів до формування інноваційної компетентності майбутнього педагога у закладі вищої освіти, з'ясування підходів до підвищення його кваліфікації, пошук шляхів активної взаємодії зі стейкхолдерами.

Список використаних джерел:

1. Бібік Н. М. Компетентність у навчанні. Енциклопедія освіти / АПН України; голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008.
2. Вітвицька С. С. Компетентнісний та професіографічний підходи до побудови професіограми магістра освіти. *Вісник Житомирського державного університету*. 2011. Вип. 57. Педагогічні науки. С. 52–58.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
4. Євдокімова О. О., Алексеєнко Н. В. Інноваційна компетентність як професійно важлива риса сучасного фахівця. *Право і безпека*. 2017. № 2 (65). С. 146–152.
5. Закон України «Про інноваційну діяльність». *Економіст*. 2004. № 5. С. 4–9.
6. Ляшенко К. І. Формування інноваційної компетентності в процесі підготовки майбутнього вчителя початкових класів у педагогічному коледжі : дис. ... д-ра філософії; 011 – освітні, педагогічні науки; Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Полтава, 2022. 232 с.
7. Марущак О. М. Поняття компетентності у педагогічній діяльності. *Креативна педагогіка / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся»*. Житомир, 2016. Вип. 11. С. 97–108.
8. Нова українська школа. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
9. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник; за ред. О. І. Пометун. Київ: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.
10. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 38–39. 380 с.
11. Словник іншомовних слів / уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наукова думка, 2000. 680 с.
12. Суліма Н. М., Степасюк Л. М., Величко О. В. Економіка і фінанси підприємства : підручник. Київ : «ЦП «КОМПРИНТ», 2015. С. 124–127.
13. Тюріна В. О., Данченко І. О. Структура інноваційної компетентності викладача закладу вищої освіти. *Збірник наукових праць ЛОГОС*. 2020. С. 74–76.

References:

1. Bibik, N. M. (2008). *Kompetentnist u navchanni* [Competence in education]. Kyiv [in Ukrainian].
2. Vitvytska, S. S. (2011). Kompetentnisnyi ta profesiohrafichni pidkhody do pobudovy profesiohramy mahistra osvity [Competency and professional approaches to the construction of the professional profile of the Master of Education]. *Visnyk Zhytomyrskoho dergavnogo universytetu, Pedahohichni nauky*, 57, 52–58 [in Ukrainian].
3. Dychkivska, I. M. (2004). *Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii* [Innovative pedagogical technologies]. Kyiv: Akademvydav [in Ukrainian].
4. Yevdokimova, O. O., & Alekseenko, N. V. (2017). Innovatsiyna kompetentnist yak profesiyno vazhlyva rysa suchasnoho fakhivtsya [Innovative competence as a professionally important feature of a modern specialist]. *Pravo i bezpeka*, 2, 146–152 [in Ukrainian].
5. On Innovative Activity, Law of Ukraine dated 2004. *Ekonomist*, 5, 4–9 [in Ukrainian].
6. Lyashenko, K. I. (2022) Formuvannya innovatsiynoyi kompetentnosti v protsesi pidhotovky maybutn'oho vchytyela pochatkovykh klasiv u pedahohichnomu koledzhi [Formation of innovative competence in the process of training a future primary school teacher in a pedagogical college]. Poltava [in Ukrainian].
7. Marushchak O. M. (2016). Ponyattya kompetentnosti u pedahohichniy diyalnosti [The concept of competence in pedagogical activity]. *Kreatyvna pedahohika*, 11, 97–108. Zhytomyr [in Ukrainian].
8. New Ukrainian school. Ministry of Education and Science of Ukraine. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> [in Ukrainian].
9. Pometun O. I., & Pyrozhenko L. V. (2004). Suchasnyy urok. Interaktyvni tekhnolohiyi navchannya [A modern lesson. Interactive learning technologies]. *Naukovo-metodychnyy posibnyk*. Kyiv: A.S.K [in Ukrainian].
10. On education, Law of Ukraine dated September 5, 2017 No. 2145-VIII. Verkhovna Rada information, 38–39 [in Ukrainian].
11. Morozov, S. M., & Shkaraputa, L. M. (2000). *Slovyk inshomovnykh sliv* [Dictionary of foreign words]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
12. Sulima, N. M., & Stepasyuk, L. M., & Velichko, O. V. (2015). *Ekonomika i finansy pidpryyemstva* [Economy and finance of the enterprise], 124–127. Kyiv [in Ukrainian].
13. Tyurina, V. O., & Danchenko, I. O. (2020). Struktura innovatsiynoyi kompetentnosti vykladacha zakladu vyshchoyi osvity [The structure of innovative competence of a teacher of a higher education institution]. *Zbirnyk naukovykh prats AOFOS*, 74–76 [in Ukrainian].

Skorolitnia A. I.,

orcid.org/0000-0003-4142-0944

TEACHER'S INNOVATIVE COMPETENCE: A DEFINITIVE ANALYSIS

The article is devoted to the study of the theoretical foundations of the innovative competence of modern specialists in the field of pedagogy.

The article highlights the concept of "innovative competence" in the context of reforming Ukrainian education, modernizing the professional competence of a teacher in a modern educational institution from the standpoint of the ability to solve tasks qualitatively; generalization of relevant knowledge, skills, experience, professional qualities, which implies the presence of innovative perception, formation of innovations, unity of critical thinking, creative imagination, motivational and value attitude to professional activity, awareness of own experience; the ability to reflect, the ability to see something new in the relatively stable and offer a fundamentally new solution to a problem.

Attention is paid, on the one hand, to the understanding of innovative activity as a new formation arising on the basis of various initiatives and innovations; on the other hand, innovative activity is interpreted as the process of creating, introducing and spreading new ideas, methods, pedagogical and management technologies in educational practice. Based on the comparison of different approaches, in terms of pedagogical activity, the author postulates the understanding of innovative competence as a systemic characteristic of teachers, which reflects the level of their latest and professional training, educational practice and personal democratic position.

The essence of the teacher's innovative competence is revealed through the analysis of its structure as a set of interconnected, mutually conditioned and complementary components - projective, cognitive, creative, technological and regulatory. All components are interconnected and determine the formation of innovative competence of the future teacher.

Integrative personal education determines the teacher's ability to qualitatively solve the tasks of pedagogical activity based on pedagogical innovation through the synthesis of the necessary knowledge, skills, experience of activity, provided that the relevant professional qualities are formed.

Key words: innovation, competence, innovative activity, innovative competence, components of innovative competence.

Дата надходження статті: 07.02.2024 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Тимчук А. І.

УДК 37.014.25:378

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi56.554>

Снітовська О. Й.*,

orcid.org/0000-0002-3086-9503

УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА В ДОСЛІДЖЕННЯХ УКРАЇНСЬКИХ КОМПАРАТИВІСТІВ: ПРОЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР

У статті здійснено аналіз європейського вектору досліджень українських компаративістів про розвиток вищої та університетської освіти задля визначення здобутків, вузьких місць і перспектив формування історіографії цієї проблеми.

Показано, що спрямованість України на інтеграцію до європейського простору вищої освіти актуалізувала вивчення зарубіжного досвіду розвитку вищої та університетської освіти. На початку ХХІ ст. дослідження цієї проблеми стало одним з пріоритетних напрямків української педагогічної компаративістики та інших галузей знань. Це зумовило нагромадження значного масиву різновидових праць з означеної проблеми – дисертацій, монографій, навчальних посібників, статей, матеріалів конференцій тощо.

З'ясовано, що українська історіографія про розвиток зарубіжної вищої та університетської освіти є складною та багатоаспектною. Її міждисциплінарний характер виявляється в студіях, підготовлених у галузях філософії освіти, педагогічної компаративістики, управління, економіки і фінансів тощо. З огляду на територіально-просторову і тематично-змістову спрямованість досліджень, у структурі історіографії виокремлюємо п'ять умовних взаємопов'язаних блоків праць, у яких вища та університетська освіта розглядається: 1) як світова та регіональні системи освіти; 2) у контексті феноменів «Болонський процес/європейський освітній простір – зарубіжні країни – Україна»; 3) в окремих регіонах (переважно європейському); 4) у різних країнах; 5) аспектно в ракурсі основного предмета дослідження

Здійснено аналіз репрезентативних студій (дисертації, монографії, навчальні посібники, дослідницькі проекти, наукові статті тощо), які представляють п'ять означених історіографічних блоків. Проаналізовано основні тенденції, здобутки, вузькі місця, перспективи розвитку історіографічного процесу в означеному напрямку.

Ключові слова: університетська освіта, вища освіта, педагогічна компаративістика, країнознавчий вектор, історіографічний аналіз, науковий дискурс, європейська система вищої освіти, національні системи вищої освіти.

*© Снітовська О. Й.